

Tartalom

Az etika, az etikusság visszaszorulása a mai világban, az ember magárahagyottsága az efféle problémáival. A modernitás mely tényezői játszanak ebben szerepet? A vallás visszaszorulása, a tudomány és a piac előretörése. Etikai kérdések a foglalkozás területén: orvosok, kutatók, katonák, stb... A modernitás etikai pozitívumai.

Megjegyzés

8 oldal, 2100 szó. Annyiból fontos, hogy az etika hatékony eszköz lehet az emberek jóra szoktatásában – újabban mégis hanyagoljuk. Lásd 'A jóság és etika ápolása' témát is.

Modernitás és etika

(Azonosító: 121; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

Etika

Az etika alapjai

Igazságosság

Jó és rossz, jó vagy rossz

Jó cselekedetek

A jóság elvárható mértéke

Rossz cselekedetek

Jóból is megárt a sok

Hazugság

Modernitás és etika

Egység

Program

Az ember élete

1. A modernitás megnyilvánulásai és az etika	2	—
1.1. Vallás, társadalmi normák.....	2	
1.2. Tudomány.....	2	1
1.3. Piac, gazdaság	4	
1.4. Érdekek	5	—
1.5. Következmények.....	6	
2. Foglalkozás és etika.....	7	2
3. A modernitás etikai pozitívumai.....	9	—

1. A modernitás megnyilvánulásai és az etika

A modern világ számos tényezője hat az etika ellen, miattuk kevesebbet foglalkozunk helyes és helytelen kérdéseivel, kevésbé vagyunk etikusak egymással. Ez azért baj, mert az etika hatékony eszköz lehet a világ és az emberek életének jobbá tételében. Utóbbiról lásd ‘A jóság és etika ápolása’ témában.

1.1. Vallás, társadalmi normák

A helyes és helytelen meghatározásának hagyományos terepe a vallás, illetve a társadalmi normák is előírják, hogy hogyan viselkedjünk. A modern világban azonban ezek **jelentősen visszaszorultak – velük együtt pedig az etikai tanításaik is.**

Amivel párhuzamosan a **személyes kötöttségeink is lazultak**, egyre kevésbé néznek az emberre rossz szemmel sok mindenért, ami régebben még szégyennek számított. (Kirívó öltözködés, nemi kicsapongás, vagy ha valaki nem alapít családot, stb...) Lásd erről, és az ugyancsak látványos **általános értékvesztésről** az ‘Ember, társadalom és család a modern világban’ témában.

De természetesen **ebben a visszaszorulásban is van jó, lásd majd alább.**

1.2. Tudomány

Bár a tudomány kifejezetten nem állítja, de azért sugallja, és hívei közül sokan vallják a következőket:

- **Nincs transzcendens**

Azaz a világban minden az anyagra és annak törvényeire épül – és ennek megfelelően nincs az ember felett álló tekintély, Isten, etikai elvek, túlvilági igazságszolgáltatás sem. (Materializmus)

• Nincs szabad akarat

Ami, elvileg, felmentené az embert a felelősség alól, hiszen aki rosszat tesz, azt nem ő maga döntötte el, csak engedelmeskedett az agyát irányító fizikai törvényeknek. Érdekes módon azonban, a gyakorlatban, **a világ ezt figyelmen kívül hagyja**, továbbra is felelősnek tartja az embert a tetteiért, úgy hivatalosan (igazságszolgáltatás), mint a mindennapokban, (ahogy haragszunk arra, aki rosszat tesz).

A transzcendens magyarázatok elfogadásával kapcsolatban **valóban nem árt a szkepticizmus**, mert tény, hogy sok a sarlatánság körülöttük – **ám** ettől még koránt sincs kizárva, hogy létezik valami az anyagon túl is. **Egyszersmind** ennek a meggyőződéses tagadása tovább gyengíti a vallási alapú erkölcsiséget.

Akár jó az, akár rossz. A **transzcendens létevel – nem létevel kapcsolatban**, arra, hogy léteznének istenek, túlvilági ítélőszék, hasonlóak, valóban nem sok minden utal – ellenben, ha jobban belegondolunk, az elme, a szabad akarat tisztán anyagi mivolta már jobban megkérdőjelezhető. Utóbbiról lásd ‘Az elme minősége’ témában.

* * *

Ezen kívül a tudomány azért sem igazán szeret az **etikussággal, jóssággal** foglalkozni, legalábbis gyakorlati céllal, mert ezek nehezen megfogható, **puha jelenségek**, valamint **kevésbé megbízhatóak** is, az emberi viselkedést illető hatásukat tekintve. Így aztán ezek jobbára megmaradnak a filozófia és a vallás elvont, homályos, visszaszorulóban lévő berkeiben.

Az említettek puhaságával szemben viszont, különösen **az önzés egy megfoghatóbb**, matematikai eszközökkel könnyebben kezelhető, egyszersmind **megbízhatóbb** tulajdonságunk. (Merthogy függvényeket maximalizálni tudunk, illetve mert az önzés kétségkívül eleve meghatározó része az emberi természetnek.) Az önzés így csábítóbb a tudomány számára az etikánál.

És mi az, hogy „**gyakorlati céllal**” nem foglalkozik a tudomány az említettekkel? Az, hogy olyanok azért vannak, mint morálfilozófia; meg újabban a közgazdaságtudomány is nyitott már az önzésen túlra, a viselkedést befolyásoló egyéb tényezők irányába.

Egyébiránt, az **Egyvilág** etikáról szóló témáiból, úgy vélem, látható, hogy van mód **módszeresen és viszonylag letisztult módon** megközelíteni a kérdést – bár itt is csak viszonylag: lásd a ‘Jó és rossz, jó vagy rossz’ témában jó és rossz bonyolultságát.

1.3. Piac, gazdaság

A modern gazdasági rendszernek is számos olyan eleme van, melyek gyengítik az etikát.

1) Specializáció

Vagyis, hogy az emberek egyre szűkebb területekre szakosodnak, ezáltal szűkül a látókörük, elvesztik szem elől a nagy képet, a többi területet – így egyebek mellett az etikát is.

2) Iparizáltság

Jellemző a modern társadalomra, ahogy az maga is úgy működik, mint egy nagy gép, benne sok terület már intézményesítetten, kidolgozott módszereket követve, gépesítetten dolgozik. Ilyen körülmények között a „hogyan” felértékelődik a „miérttel” szemben, a nagyobb ívű, kvalitatív kérdések, mint az etika is, háttérbe szorulnak – ahogyan az az ‘Iparizált világunk’ témában ki van fejtve.

3) Piac

Az elméleti tökéletes piac szereplői önzők, egymástól függetlenek, és könyörtelen versenyben állnak egymással. Ilyen, nem túlzottan szívmengető, **mérsékeltetn etikus társadalmi körülmények** között, **cserébe**, a piac **számos előnyt**, nagyfokú hatékonyságot, nagyobb teljesítményre való ösztönzést, alacsony árakat biztosít – amiről ‘A piac előnyei’ témában lehet olvasni.

Ezen előnyökre való tekintettel a piac hívei hajlamosak elfogadni annak szinten nem elhanyagolható **negatívumait**: a (nem opportunistá) önzést, az egyenlőtlenségek növekedését, illetve magát a szabad piacot – mely utóbbi elsőre nem hangzik olyan vészesnek, de igencsak megvannak a vesztesei: a kicsik, a gyengék; ahogyan az ‘A piac gyakorlati hiányosságai’ témában olvasható.

Mi az, hogy „nem opportunistá” önzés: az, amikor bár csak a saját érdekeinkre vagyunk tekintettel, a szabályokat, törvényeket azonban betartjuk, például nem lopunk: **a szabályok betartását tehát a piac eltökélt hívei is megkövetelik. Ezen felül azonban már nincsenek erkölcsi**

aggályaik, így például rendben van számukra, ha az emberek kihasználják egymás szorult helyzetét, befolyásolhatóságát.

A közgazdaságtan az említett előnyöket formális tételekkel is alátámasztja, ezzel mintegy „tudományos érveket” biztosít azoknak, akik **a piac mellett** akarnak érvelni, a szabadság hasznélvezőinek. Nem szabad azonban elfeledkezni egyrészt arról, hogy az elmélet és a gyakorlat azért nem ugyanaz; másrészt pedig arról, hogy maga az elmélet sem mond semmit a jólét elosztásáról, az általa kimutatott optimum nagyfokú egyenlőtlenséget is megenged.

A piac etikai problémái ‘A piac gyakorlati hiányosságai’ témában vannak összefoglalva. **Lásd** benne a negatív **externáliákat** is, amikor olyanok is kénytelenek nyelni a füstöt, akik nincsenek ráhatással a gyár működésére. Szintén nem elhanyagolható hatást fejt ki az etikátlanság irányába a piacgazdaságra jellemző **versenynyomás**, azáltal, hogy az embereknek nem marad energiájuk erkölcsösnek lenni. Lásd továbbá a modern társadalomra jellemző **elidegenedést** is ugyanott és ‘Ember, társadalom és család a modern világban’ témában.

Valamint, jóvá nincs hagyva, de a piacgazdaság, a fogyasztói társadalom, a legális etikátlanság mellett azért **illegális cselekedetekre is készíthet**, amikor legális úton nem tudja valaki megszerezni a javakat, elérni a sikert, amiket a rendszer lebegtet a szeme előtt.

Egy szó, mint száz, **a piac nem tart igényt a jóságra, nem ösztönzi azt.**

Ezzel együtt a **piac** nem ördögtől való: **lásd a mérlegét**, hogy ez egy hatékony eszköz, de azért nem csodaszer, ‘A piac elvi korlátai’ témában.

4) Segélyezés

Végül, **lásd** a ‘Gazdaságpolitika, makroökonómia’ témában, hogy bizonyos iskolák a segélyezést, **transzfereket sem nézik jó szemmel**, azért, mert attól majd az emberek kevésbé akarnak dolgozni. Illetve nem árt még megnézni a ‘Gazdasági növekedés és fejlődés’ témában a **segélyezés árnyoldalait** is.

1.4. Érdekek

Avagy, sokaknak kényelmesebb, kevésbé kellemetlen, ha nem kell etikai kérdésekkel bajlódniuk. (Ami kevésbé kapcsolódik a modernitáshoz, de valamennyire mégis.)

- **A szabad verseny haszonélvezői, felül lévők, hatalmasok, elnyomók**

Akiknek érthető módon kevésbé fáj a fejük, ha nem gyötrik olyasmikkel, hogy mennyire jogos a helyzetük, mennyit kellene jótékonykodniuk, miket követtek el a hatalomért, mennyi rosszat tettek az elnyomottakkal.

- **Foglalkozás és etika**

Alább lesz szó arról, hogy a foglalkozás körében, különösen bizonyos szakmák esetén, súlyos etikai dilemmák tudnak felmerülni. Ilyenekkel szembesülni sem öröm.

- **Oktatás, nevelés**

Iskolában etikai kérdésekkel foglalkozni kényes dolog: ki mondja meg, hogy mi a helyes? Mi van, ha mást gondol róla az iskola és a szülő? Ezen kívül, a mai iparizált, a technológiát felülértékelő világban az olyan puha kérdések, mint az etika, az oktatásban is háttérbe szorultak.

Másfelől manapság, nagy átlagban, a **szülők** sem foglalkoznak eleget a gyerekekkel, sokan igyekeznek szabadulni a szülői kötelezettségeiktől, terjed a „neveletlenség”. Lásd erről az ‘Ember, társadalom és család a modern világban’ témában.

- **Mindenki**

Mert jónak lenni általában véve is, megannyi okból nehéz – ahogyan az ‘A jóság elvárható mértéke’ témában ki van fejtve.

1.5. Következmények

Napjainkban tehát, az elmondottak értelmében, **háttérbe szorul az etika**. Először is a **nevelésben**, az emberek etikára, etikusságra való szoktatásában: láttuk, ugye az iskoláról, a szülőkről, a vallásról és a társadalmi normákról mondottakat.

Valamint háttérbe szorul **egyéni szinten**: az emberek kevésbé foglalkoznak helyessel és helytelennel a saját életükben – és **társadalmi szinten** is; emlékezzünk a versenynyomásra, a piac etikájára, a specializációra és az iparizáltság hatásaira, az elidegenedésre.

Illetve manapság meglehetősen **magunkra is vagyunk hagyva az etikai problémáinkkal**, gyakorlatilag nincs olyan tekintély, akihez fordulhatnánk; különösen, hogy a vallás visszaszorult, ami meg helyette lenne, a pszichológia, annak nem az a feladata, hogy helyesről és helytelenről ítélkezzen.

2. Foglalkozás és etika

Sokan vannak úgy vele, hogy „csak hadd végezzem a dolgomat, a többi meg nem az én gondom”: az emberek igyekeznek szabadulni a munkájukkal járó erkölcsi felelősségtől. **Íme néhány szakma, melyekben különösen jellemző az etikai kérdések felvetődése:**

- **Egészségügy**

Ahol gyakran **egyéni** és társadalmi szinten is kemény döntéseket kell meghozni.

Egyrészt, amikor az orvosnak döntenie kell, hogy melyik sérültet lássa el, meddig érdemes próbálkozni az újraélesztéssel, mikor nincs már értelme mesterségesen életben tartani a beteget, stb...

Más kérdések **társadalmi szintű döntést** igényelnek: kiknek, mely betegségeknek a kezelését finanszírozza a TB; engedélyezzük-e, illetve milyen feltételekkel az abortuszt, az eutanáziát, (no meg a halálbüntetést); megengedjük-e, hogy az emberi DNS-t manipulálják.

- **Kutatók, mérnökök**

Akiknek az eredményeit, találmányait gonosz célokra használják, (gondoljunk különösen a fegyvermérnökökre, atomtudósokra), de még ha nem is fegyverekről van szó, akkor is rosszra vezethetnek. (Mint az üzemanyagot égető motorok a klímaváltozáshoz.)

Ami a fegyvermérnököket illeti, ők gyakran azzal nyugtatják magukat, hogy a „jó oldalt, a védekezést” segítik – ami ugyebár erőteljesen nézőpont kérdése; a másik meg az, hogy fegyvert adni az éretlen, felelőtlen emberiség kezébe olyan, mint pisztolyt a gyerekeknek. Lásd ugyanakkor ‘A boldogság keresése és korlátai’ témában, hogy minden eszközt lehet jóra és rosszra is használni.

- **Katonák**

De az átlagember is, aki egy gonosz rendszerben él és dolgozik, így hétköznapi munkálkodásával is segíti azt. Lásd a ‘Politikai konfliktusok’ témában a „parancsra cselekvést”, hogy kinek mennyire áll módjában szembeszegülni azzal, illetve, hogy a kisember általában eléggé kénytelen kiszolgálni a rendszert.

- **Vezetők**

Akiknek nem ritkán **nehéz döntéseket** kell meghozniuk, közülük azok is kénytelenek ártani egyeseknek, akik valóban a közjót tartják szem előtt – mert döntenie kell, ezt a terhet is magára kell vállalnia valakinek. (Miközben persze olyanok is szép számmal vannak, akik kevésbé izgatják magukat mások jólétén.)

Lásd még a vezetők és hírességek kiemelt szerepét a **példaállításban**, a ‘Jó cselekedetek’ témában.

- **Akik munka nélkül gazdagodnak**

Illetve a munkájukhoz képest aránytalanul sokat keresnek. (Spekulánsok, túlfizetett igazgatók, milliárdos vállalkozók, világsztárok, a tőkéjükből profitáló gazdagok, tolvajok, stb...) Mondjuk nem túl jellemző, hogy a lelkiismeretükkel küzdenének emiatt.

Illetve, akik jótékonykodnak is, ami egyébként szép dolog, annyira azért általában ők sem szoktak, hogy különösebben megéreződne a vagyonukon.

* * *

Lásd továbbá a ‘Hazugság’ témában, hogy hogyan dívik a társadalom különféle területein az őszintétlenség: a politikában és a gazdaságban (szakmai titkok, marketing, és hogy akik problémák megoldásából élnek, azoknak nem érdekük felszámolni azokat), de még a tudományban is, stb...

Valamint azt, hogy foglalkozásunk körében hogyan ártunk másoknak, osztályozni is lehet. Vannak: \$

- **Kisebb – és nagyobb rosszak**

Ahogy egy család biztosítási ügynök tette viszonyul egy népirtást elkövető parancsnokéhoz.

- **Akik csak egy vagy néhány embernek ártanak – és akik tömegeknek**

Mint a katona, aki két embert megölt a háborúban – és a fizikus, akiknek a bombája százezreket.

- **Akiknek a tettei közvetlenül ártanak – és akikéi közvetve**

Lásd ehhez is az előbbi példát.

Mennyire lehetünk tehát erkölcsileg megalkuvóak a munkánk során? Valamennyire mindenképpen, hiszen élni sem lehetne úgy, hogy közben senkinek se ártsunk – itt is fontos azonban, hogy közben, bizonyos fokig, másokra is tekintettel legyünk. Hogy mennyire, arról ‘A jóság elvárható mértéke’ témában lehet olvasni. Lásd még szintén ott, hogy **a törvényeken felül a saját mércénk is legyen meg**, amihez tartjuk magunkat.

3. A modernitás etikai pozitívumai

Az eddig elmondottak meglehetősen borús képet festhetnek **korunkról**, melynek azonban megvan a naposabb oldala is; ahogyan azt az ‘Egy jobb világ’ témában kifejtem. Egyebek mellett **etikai pozitívumokat** is fel tudunk mutatni, így a viszonylagos felvilágosultságot, az emberi jogok védelmét vagy az emberiség elleni bűntettek üldözését.

További előnyt jelent az **anyagi bőség** és az aránylag **stabil társadalmi körülmények**, melyek **az etika ápolását is megkönnyítik**. (Érthető ugyanis, hogy etikai kérdéseket latolgatni, etikus módon viselkedni, könnyebb úgy, hogy közben nincsenek nagyobb problémáink, jut rájuk pénz és energia.) §

Ezen kívül **a modern kor racionalitásra való törekvése és gyakorlatiassága is elismerést érdemel:**

- Mert igaz, hogy a vallások jelentőségének csökkenése számottevő szerepet játszik az etika háttérbeszorulásában – ugyanakkora a **vallásokban is sok olyan dolog van, amiért kevésbé kár**, kezdve azzal, hogy maguk is sok nem éppen etikus dolgot műveltek; azon keresztül, hogy a misztikus köd, amelyben mozognak, elfedi a valóságot; odáig, hogy a valóban hasznos és praktikus útmutatásaik mellett számos, önmagában haszontalan, sőt káros dolgot is megkövetelnek a híveiktől.
- **Hasonlóan**, a letűnő **társadalmi normák** közül sem mindet kell siratni, sőt, gyakran a különböző **etikai rendszerek** sem csak a jót szolgálják.

Lásd az ‘Elvek, szabályok, normák’ témában a rossz normákat; ‘Az etika alapjai’ témában pedig az etikai rendszerek tökéletlenségét.

- Mint elhangzott, a **tudomány** is jól teszi, ha – kellő mértékben – **szkeptikus a transzcendenssel szemben.**
- **Az önérdek, a versengés a piac motorja, hatékonyságának záloga,** ezek nélkül sokan nem nagyon volnának hajlandóak megmozdulni, akkor sem, ha egyébként fejlett az etikai érzékük. Az etikára, önmagában, nem is lehetne a világot alapozni, ezért, mint ‘A jóság és etika ápolása’ témában kifejttem, az érdekek, a versengés ösztönző szerepének megőrzésére is szükség van.

Valamint lásd a ‘Jó cselekedetek’ témában **az érdektől való jó cselekedetek gyakorlatiasságát,** hogy ezekhez nem kell az emberek lelkével bíbelődni, elég a körülményeket úgy alakítani, hogy megtegyék, ami másoknak is jó.

Szeretettel várom a véleményed, hozzászólásaid! Tudtad, hogy a honlapon, a kérdőívről kiindulva megtekintheted az adott témához beérkezett vélemények összesítését?

Klikkelhető linkek (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

[Kérdőív](#) – [Fórum](#) – [Email](#)

Valamint, ha tetszett, oszd meg ezt a témát a Facebook-on.

Klikk a gombra (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

